

Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia

Doktorikontsert IV

Johan Randvere ^{KLAVER}

Kavas

Rääts, Tüür, Tubin, Eller, Kõrvits, Reinvere,
Liszt, Mussorgski

16.09.2022 – 19.00

EMTA suur saal

Jaan Rääts (1932–2020)

Tokaata (1968)

Erkki-Sven Tüür (1959)

Klaverisonaat (1985)

I *Presto*

II *Lento*

III *Allegro. Con moto*

Tõnu Kõrvits (1969)

Kolm pala (2014)

I „Harmooniad“

II „Mehaanika“

III „Armastuslaul“

Heino Eller (1887–1970)

„Kellad“ (1929)

Jüri Reinvere (1971)

„Ööpilt liblikatega“ (2021)

Eduard Tubin (1905–1981)

„Ballaad Mart Saare teemale“ (1945)

Ferenc Liszt (1811–1886)

Ballaad nr 2 (1853)

Modest Mussorgski (1839–1881)

„Pildid näituselt“ (1874)

„Promenaad“

„Gnoom“

„Promenaad“

„Vana kindlus“

„Promenaad“

„Tuileries' aiad. Tüli pärast mängu“

„Härjavanker“

„Munast kooruvate tibupoegade ballett“

„Rikas ja vaene juut. Samuel Goldenberg ja Schmuyle“

„Suur jalutuskäik“

„Limoges' turg. Suur uudis!“

„Katakombid. Surnutega surnute keeles“

„Baba-Jagaa. Majake kanajalgadel“

„Kiievi väravad“

Johan Randvere (klaver)

Tokaata on Eesti klaverimuusika üks levinumatest teostest, mille Rääts kirjutas Eesti pianistide konkursi kohustuslikuks teoseks (1968). Edasi valis Emil Gilels selle Tšaikovski konkursi kohustuslikuks palaks (1970). Toona sai parimaks tokaatamängijaks John Lill. Tokaata on väga kontrastiderohke, mänguline ja algusest lõpuni väga aktiivne. Vormi kokkuvõttev element on alguse materjali kordus, mistõttu tekitab tunnetuslikult ABA vormi tunde. Rääts mainis mulle, et kui 1970. aastal Moskvast Tšaikovski konkursil teost esitati, arvasid mõned, et oleks võinud algusmaterjali kordamise ära jätta. Rääts ise arvas, et algusmaterjali kordus on just väga hea.

Klaverisonaadi kirjutas Tüür oma abikaasa konservatooriumi lõpueksamiks. Tüür on öelnud, et minekud pimedusest valgusesse või sügavustest kõrgustesse on mitmete tema teoste iseloomulikud või siis on ta seda vähem või rohkem teadlikult silmas pidanud. See lause võiks kehtida ka klaverisonaadi kohta, kus toimub pidev substantsi muundumine. Mõned transformeerumised toimivad väga sujuvalt, teised tunduvad esmapilgul ehk järsud, kuid võivad tervikpildis siiski stiihilise sujuvuse teenistusse asuda. Tüür on teadaolevalt loonud sooloklaverile seni seitse teost ning sonaat nr 1 on neist varaseim. Ometigi ei puudu sellest Tüürile kui sümfoonikule omane orkestraalus. Tokaatalikud arendused jõuavad välja progerokilike massiivsete bassikäikudeni ja rahmaninovlike kirikukelladeni. Hapralt kristalsed kõlavärvid moonduvad jõulisteks loodusstiihiate katastroofideks. Mitmekihiline muusikaline materjal on tingitud võimalusest rakendada klaverit terves ulatuses, selle rikkaliku ülemhelirea kaja tõttu mõjuvad isegi pausid pingest laetuna.

Kõrvitsa helikeel on poetiline ja tundelise meloodikaga, inspiratsiooniallikaks eesti rahvalaul ja müüdid, samuti orientaalne muusika. Vaid lehekülje pikkune osa „Harmooniad“ loob lühikese aja jooksul palju erinevaid kõlapilte, mille lõpus lisanduks justkui inimhääli. Teine osa „Mehaanika“ on kirjutatud üsna plokiliselt, mis on väga

vaheldusrikkad ning vahetuvad järsult. Kolmandas osas on Kõrvitsa loomingule väga omane poeetiline laululisus, harmooniad kombivad justkui popmuusika piire. **Kolm pala klaverile** (2014) on kirjutatud VIII Eesti pianistide konkursi kohustuslikuks teoseks. Toona oli parim kohustusliku pala mängija ka tollase konkursi võitja Sten Heinoja. Sageli on esitatud eraldiseisvana tsükli viimast osa („Armastuslaul Dolorese lauluvihikust“).

Pala „**Kellad**“ kirjutas Eller Tartus, saades väidetavalt inspiratsiooni Pauluse kiriku kelladest. Kellakõla jäljendamine klaveril on olnud paljude 19. ja 20. sajandi komponistide (Mussorgski, Rahmaninov, Debussy, Stravinski jt) meelisvõtteks, igaüks neist lahendab selle aga omamoodi. Elleri kellakõlas – millele esmajoones viitab korduv bassiliin – kuuldu monotoonsust, süngust, teos sunnib kuulajat süvenema iseendasse. Pala impressionistlikus keskosas on tajutav kellahelinast veel võbelev atmosfäär, enne kui naaseb teose algusmotiiv oma vankumatu fataalsusega. Esiettekande tegi Valentine Riives 3. novembril 1930 Tartus.

Helilooja on selle teose „**Ööpilt liblikatega**“ kohta öelnud järgnevalt: „...Ööpildid...“ on Jüri Reinvere üks nendest järjest kasvavatest tsüklitest, mis kulgevad läbi eri instrumentide ning seega ei kuulu justkui tavalistesse tsüklitesse, vaid on pigem valik palasid, mida seob ühtne teema, aga ei kuulu tihedalt kokku. Näiteks inglise romantiliste poetide teostest inspireeritud teoste tsüklile on siinjuhul tegemist ööpiltidega, nokturnidega, mille lisand on tihti veidi sürrealistlik (ööpilt liblikatega, ööpilt telegraafipostidega jne.) Käesolev pala oli kirjutatud Martti Raide palvel kohustuslikuks teoseks pianistide konkursile paar aastat tagasi.“

Ballaad *chaconné*'i vormis Mart Saare teemale ETW40 valmis Tubinal Roots is aastal 1945, esiettekanne toimus Stockholmis 6. juunil 1945. aastal, mängis Olav Roots. Tubin kasutab teemat Mart Saare koorilaulust „Seitse sammeldunud süngi“ (Kalevipoja tekst). Teos on dateeritud 8. märts 1945, mis kindlasti pole juhuslik. Aasta varem, 9. märts 1944 toimub

Tallinna pommitamine nõukogude vägede poolt, mil Tubin on juba pagulasena Rootsis. Pommitabamuse saab ka Estonia teater, kus etendub samal ajal Tubina üks kõige tähtsamaid teoseid, ballett „Kratt“. Teater põleb ning hävivad ka „Krati“ noodid. Hiljem selgub, et Tartu Vanemuise teatris on partiid, millega Tubin „Kratti“ hiljem ligi aasta aega taastab. Aga ballaadi kirjutamise ajal teab ta vaid seda, et kodumaa on puruks pommitatud ning vallutatud, kõige tähtsam teos hävinud ja ta ise on sõjapõgenik võõral maal.

Liszi **ballaad nr 2** on inspireeritud Bütsantsi müüdist „Hero ja Leander“. Lugu on lühidalt järgmine. Igal ööl ujub noormees Leander oma armsama Hero juurde, kes süütab lambi, mis Leanderit juhatab. Nii kohtuvad nad armastuses terve suve. Kuid iga kord läheb Leanderi teekond aina raskemaks ning ühel külmal tormisel ööl puhub tuul ära Hero süüdatud lambi, Leander eksib teelt ning upub tormisesse merre. Leinas Hero viskub end oma tornist alla ning sureb samuti. Liszi teose lõpp pole aga traagiline. Küll aga on see tormiline, mis peaks olema Hero ja Leanderi armastus, mis kestab edasi ka peale nende surma. Oma kavas tähistan Liszi teosega veelkord suurt sündmust Eesti muusikaloos, kui tänavu leiti Liszi Tartu kontserdi kava (1842). Samuti on huvitav mõelda, et 1853, mil Liszt kirjutas ballaadi nr 2, kirjutab ta ka oma esimese klaverikontserdi.

Mussorgski kirjutas „**Pildid näituselt**“ aastal 1874. Kuigi teos on kirjutatud klaverile, said „Pildid“ esimesena tuntuks orkestriseades, mille orkestreeris Maurice Ravel aastal 1922. Veel on seda orkestreerinud Sir Henry J. Wood (1918), Leopold Stokowski (1939) ja Vladimir Ashkenazy (1982). Samuti on „piltidest“ teinud seade rock-bändile kollektiiv Emerson Lake and Palmer (1971). Mussorgski pühendas teose oma sõbrale ja mõttekaaslasele kunstnik Viktor Hartmannile, kes suri aastal 1873 ning kelle piltidest teos ka inspireeritud sai. Teos valmis suvel 1874 ning kui Mussorgski 1881 sureb, pole teost veel esitatud ega kirjastatud, see satub Nikolai Rimski-Korsakovi

kätte, ning tema teeb sellest oma seade. Korsakov soovib teost väidetavalt korrastada, aga tegelikult muudab ta teost ulatuslikult ning hävitab suuresti originaali. Praegu esitataksegi Korsakovi varianti ning ainult mõnes väljaandes on olemas ka mõni üksik originaallõik. Ainuke teose osa, millest pilti pole, on „Surnutega surnute keeles“. Arvatakse, et see on osa, kus Mussorgski viimast korda oma sõbra Hartmanniga Jumalaga jätab.

Johan Randvere

Johan Randvere (1990) on arvukate tunnustuste ja konkursivõitudega pärjatud pianist. Tema lavakogemus hõlmab ülesastumisi mainekates saalides nagu New Yorgi Carnegie Hall, Vancouveri Chan Center, Milano Puccini nim saal jt, ning soleerimist paljude orkestrikoosseisude ees, sh Eesti Riiklik Sümfooniaorkester, Tallinna Kammerorkester, Läti Riiklik Sümfooniaorkester ja Vanemuise Sümfooniaorkester. Randvere on pälvinud kultuurkapitali aastapreemia „Ela ja sära“ (2017), Eesti Interpreetide Liidu stipendiumi ning Artur Lemba nim preemia. Hetkel õpib ta doktorantuuris prof Ivori Ilja klaveriklassis.

EESTI MUUSIKA-
JA TEATRIAKADEEMIA

Eesti Muusika- ja Teatriakadeemia kontserdi- ja etenduskeskus

eamt.ee

emtasalid.ee

facebook.com/muusikaakadeemia